

Č. j.: MPSV-2023/124553

Žádost o poskytnutí informace dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím – sociální služba Dům na půl cesty

Dotaz ze dne 8. 6. 2023

dne 8. 6. 2023 byla Ministerstvu práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) doručena Vaše žádost ve smyslu § 14 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), ve které jste požádala o informace týkající se poskytování sociální služby. Konkrétně požadujete sdělit:

„Je při poskytování sociální služby Dům na půl cesty nutné, aby měl nezletilý klient smlouvu o poskytování sociální služby podepsanou zákonným zástupcem / resp. Orgánem sociálně právní ochrany dětí v případě nezletilých cizinců bez doprovodu? Nebo stačí tuto skutečnost zákonnému zástupci / OSPOD pouze hlásit?“

Dále bych se také chtěla zeptat, zda je možné úplatu za ubytování ve výše zmíněné sociální službě u nezletilých klientů snížit či úplně odpustit?“

Předně je třeba upozornit, že podle § 3 odst. 3 zákona, se *informací pro účely tohoto zákona rozumí jakýkoliv obsah nebo jeho část v jakékoliv podobě, zaznamenaný na jakémkoliv nosiči, zejména obsah písemného záznamu na listině, záznamu uloženého v elektronické podobě nebo záznamu zvukového, obrazového nebo audiovizuálního.* Dle § 2 odst. 4 zákona se povinnost poskytovat informace netýká dotazů na názory, budoucí rozhodnutí a vytváření nových informací.

S ohledem na výše uvedené odpovědi na Vaše dotazy vyjadřují názor, případně se jedná o vytvoření nové informace. Nad rámec povinností plynoucích ze zákona Vám níže poskytneme vyjádření věcně příslušného odboru MPSV:

Dotaz je položen příliš obecně a nelze na něj zodpovědět jednoznačně. U nezletilých cizinců je velmi důležité to, z jaké země pocházejí, tj. zda např. existuje s daným státem vzájemná dohoda či nikoliv, tj. zda lze použít obecnou úpravu danou občanským zákoníkem ČR, nebo zda mají přednost ujednání vyplývající z příslušné dvoustranné mezinárodní dohody. V následující odpovědi budeme s ohledem na aktuální situaci předpokládat, že jde o nezletilého cizince – uprchlíka z Ukrajiny.

Podmínky poskytování sociální služby Domy na půl cesty upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoSS“), a to tak, že Domy na půl cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popř. pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí ubytování,*
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- c) sociálně terapeutické činnosti,*

d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Bližší úpravu podmínek poskytování sociální služby Domy na půl cesty, vč. stanovení maximální úhrady pak upravuje vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Vyhláška“), a to v ust. § 28.

V souladu s ust. § 91 odst. 1 ZoSS uzavírá o poskytnutí sociální služby Domy na půl cesty osoba smlouvu s poskytovatelem dané sociální služby; přitom má tato smlouva předepsanou písemnou formu. Dle ust. § 91 odst. 5 ZoSS se pro uzavírání smlouvy o poskytnutí sociální služby a právní vztahy vzniklé z této smlouvy použijí ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“).

Pokud jde o uzavření smlouvy o poskytnutí sociální služby Domy na půl cesty s nezletilým cizincem bez doprovodu z Ukrajiny, je třeba zdůraznit, že odpověď je nutné hledat v rámci ujednání upravených platnou dvoustrannou Smlouvou o právní pomoci mezi ČR a Ukrajinou (č. 123/2002 Sb.m.s.), která v čl. 22 odst. 1 stanoví, že „Způsobnost fyzické osoby k právním a právním úkonům se řídí právním řádem smluvní strany, jejímž občanem je tato osoba.“. To znamená, že ve vztahu k fyzickým osobám se státním občanstvím Ukrajiny, vč. dětí mladších 18 let, je pro posouzení jejich způsobilosti k určitému právnímu jednání rozhodující primárně úprava Občanského zákoníku Ukrajiny ze 16. 1. 2003 (dále jen „UAOZ“) a Zákona o rodině (Rodinného zákoníku) Ukrajiny ze dne 10.1. 2002 (dále jen „UAZR“), nikoliv úprava vnitrostátních předpisů ČR (občanský zákoník ve spojení se ZoSS).

V ustanovení čl. 6 UAZR se děti (osoby mladší 18 let) rozlišují na děti nezletilé, za které se považují děti do 14 let věku, a děti neplnoleté, za které se považují děti od 14 do 18 let věku (do dosažení plnoletosti). V porovnání s úpravou českého občanského zákoníku a dalších vnitrostátních předpisů ČR přiznává platné ukrajinské právo neplnoletým dětem ve věku od 14 do 18 let větší rozsah práv a rovněž větší rozsah způsobilosti k právním jednáním (tj. širší okruh právních jednání, ve kterých mohou neplnoleté děti jednat bez zastoupení rodičem nebo opatrovníkem).

Podle čl. 29 odst. 2 UAOZ platí, že člověk, který dosáhl čtrnácti let, si může svobodně zvolit místo pobytu, s výjimkou omezení stanovených zákonem. Ve shodě s tím pak i čl. 160 UAZR stanoví, že pokud rodiče dítěte žijí odděleně, určí místo bydliště dítěte, které dosáhlo věku čtrnácti let, dítě samo; v případě dítěte, které dosáhlo věku deseti let, se místo bydliště určí na základě vzájemné dohody rodičů a samotného dítěte (čl. 160 odst. 2, 3 UAZR).

Z výše uvedeného vyplývá závěr, že pokud ukrajinský občanský zákoník a ukrajinský zákon o rodině přiznávají neplnoletým dětem starším 14 let právo na to, aby si samy svobodně zvolily místo svého pobytu (bydliště) i bez souhlasu rodičů, opatrovníka nebo soudu, musí být s tímto právem nezbytně spojena i způsobilost k právním jednáním týkajícím se pobytu a bydlení neplnoletých dětí. Vzhledem k tomu je třeba dojít k výkladu, že smlouvu o poskytnutí pobytové sociální služby v domě na půl cesty podle § 58 ZoSS, jejíž základní a nedílnou součástí je poskytnutí ubytování klientovi služby, je dítě starší 14 let se státním občanstvím Ukrajiny způsobilé uzavřít samostatně bez zastoupení rodičem nebo opatrovníkem a bez souhlasu rodiče či opatrovníka dítěte. Jako nadbytečné se v takové situaci jeví i to, aby byl rodič nebo

opatrovník neproletého dítěte následně informován ze strany poskytovatele služby o uzavření smlouvy.

Pro úplnost doplňujeme, že stejný výklad ve věci právní způsobilosti ukrajinských dětí starších 14 let je konstantně zastáván i ve věci způsobilosti dítěte k samostatnému uzavření smlouvy o poskytování ochrany a pomoci v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc podle § 42a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Pro dokreslení situace ještě uvádíme několik poznámek k problematice uzavírání smlouvy o poskytování sociální služby u nezletilců – občanů ČR:

Podle § 31 občanského zákoníku „má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku“. Standardní výklad k tomuto ustanovení podává např. komentář k § 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí (dostupný např. v systému ASPI) takto: Interpretací § 31 občanského zákoníku a s přihlédnutím k tradičním úpravám jakož i k obecnému právu lze tedy dojít k závěru, že děti mladší 7 let nejsou vůbec způsobilé právně jednat a jedná za ně jejich zákonný zástupce, popř. [...] Nedospělci starší 7 let a mladší 14 let jsou již způsobilí právně jednat ve věcech, které jsou výhradně k jejich prospěchu (přijetí daru, využití bezplatné služby apod.), a k uzavírání smluv, při nichž se plní hned při jejich uzavření a které jsou přiměřené jejich věku (běžný nákup v obchodě, využití ihned konzumované služby za úplatu - např. kadeřnictví, zaplacení jízdného, jízda na kolotoči) [...] Jiná jednání oboustranně závazná mohou nedospělci činit jen s přivolením zákonného zástupce, daného alespoň konkludentně nebo předpokládaného [...] Dospělí nezletilí (mladiství) starší 14 a mladší 18 let, netrpí-li takovou duševní poruchou, která jejich svéprávnost omezuje, jsou pak způsobilí ke všem právním jednáním jako nedospělci (7-14 let věku), dále však jsou již způsobilí jednak sami řídit obecně své jednání, jednak právně jednat zásadně již v plném rozsahu, pokud to není zákonem zvlášť zakázáno, podmíněno nebo omezeno; jsou zejména způsobilí nakládat s odměnou za vlastní práci a s vlastním majetkem, který jim byl svěřen zákonným zástupcem do správy (tedy zejména vkládat a vybírat prostředky z účtu, k němuž mají dispoziční právo), avšak s omezením na významnější majetkoprávní dispozice, vypočtené v § 898 občanského zákoníku. [...]

Sociální služba poskytovaná bez úhrady naplňuje tedy charakteristiku „věci, která je výhradně k prospěchu nezletilého“, protože nezletilého současně nezavazuje (k úhradě nebo jinému obdobnému plnění). Tzn., že způsobilá uzavřít takovou smlouvu je i osoba mladší 15 (popř. 14) let. Zásadně takové smlouvy mohou uzavírat již děti plnící povinnou školní docházku. Domníváme se však, že je třeba zvážit kontext krizové intervence a nepříznivé sociální situace na straně dítěte, které mohou poukazovat na to, že věk smluvní způsobilosti s ohledem na typ smlouvy i pravděpodobné rozrušení dítěte tento věk bude zvyšovat. Podle § 867 odst. 2 občanského zákoníku věta první za středníkem „o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit“. Lze tak mít za to, že smlouvu o poskytnutí sociální služby bez úhrady by nezletilý měl uzavírat zásadně sám od věku cca 12 let. Přiznání této způsobilosti dítěti mladšímu, a naopak nepřiznání dítěti staršímu bude pak vyplývat vždy z individuálních okolností a posouzení konkrétního případu.

V souladu s ust. § 76 odst. 1 písm. b) ZoSS hradí za poskytování sociální služby Domy na půl cesty osoby úhradu za ubytování a stravu. Ovšem ani toto ustanovení ani ust. § 74 ZoSS, které obsahuje zvláštní úpravu úhrad za některé sociální služby poskytované nezaopatřenému dítěti přitom nestanoví samo o sobě snížení úhrady za ubytování a stravu. Na druhé straně je skutečností, že výše uvedená vyhláška stanoví maximální výši úhrad, kterou při získání jiných finančních zdrojů nemusí poskytovatel dané sociální služby dodržet a od svých uživatelů vyžadovat v maximálním rozsahu.

Pokud však příjmové, sociální a majetkové poměry osoby z Ukrajiny, která má přiznaný status dočasné ochrany, neumožňují ani částečnou úhradu nákladů za poskytování sociální služby, která se jinak poskytuje za úhradu, poskytuje se , a to v souladu s ust. § 5 odst. 1 zákona č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny, které jsou vyvolané invazí vojsk Ruské federace (dále jen „zákon č. 66/2022 Sb.“) potřebná sociální služba bez úhrady nákladů. Náklady na sociální službu hradí v těchto případech stát, a to prostřednictvím mimořádného dotačního titulu vyhlášeného pro poskytovatele registrovaných sociálních služeb. Své příjmové, sociální a majetkové poměry však musí osoba z Ukrajiny doložit všemi dostupnými doklady nebo formou čestného prohlášení.

Co se týká započítávání humanitární dávky poskytnuté dle § 6 zákona č. 66/2022 Sb., do příjmů žadatele o sociální službu v souvislosti s výpočtem výše úhrady za poskytovanou službu, můžeme uvést následující:

Dle ust. § 6 zákona č. 66/2022 Sb. může mít cizinec s dočasnou ochranou, který se zdržuje na území ČR, nárok na humanitární dávku ve výši 5 000 Kč za měsíc, a to až po dobu 6 po sobě jdoucích kalendářních měsíců. První humanitární dávka je poskytnuta za měsíc, kdy osoba získala pobytový status (vízum střežení, dočasnou ochranu) bez dalších podmínek. O každou další humanitární dávku musí osoba z Ukrajiny požádat; přitom se zkoumají její příjmové, sociální a majetkové poměry. Dávku vyplácí Úřad práce ČR. Jedná se tedy o humanitární dávku, která je určena pro osoby, které u nás hledají útočiště před válkou a má jim pomoci především s úhradou základních životních potřeb. Podle § 71 odst. 4 ZoSS se příjmem osoby pro účely úhrady rozumí příjmy podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 110/2006 Sb.“) s výjimkou příspěvku na péči. Podle § 7 odst. 2 písm. m) zákona č. 110/2006 Sb. je humanitární dávka považována za další opakující se nebo pravidelný příjem. Proto je tato humanitární dávka při výpočtu výše úhrady za poskytování sociální služby v pobytové formě započítávána do příjmů žadatele o službu. Při stanovování výše úhrady za poskytované sociální služby se tedy postupuje dle ustanovení § 73 ZoSS. V tomto ustanovení jsou vymezeny limity pro stanovení výše úhrady nákladů na službu tak, že klientovi musí zůstat po zaplacení nákladů alespoň 15 % jeho příjmů. Pokud tomu tak není, měl by klient doložit poskytovateli sociálních služeb výši svého příjmu pro stanovení výše úhrady podle tohoto ustanovení. Své příjmové, sociální a majetkové poměry doloží osoba z Ukrajiny všemi dostupnými doklady nebo formou čestného prohlášení. Při stanovování výše úhrady je třeba brát zřetel na to, že osoby z Ukrajiny, stejně jako občané ČR, hradí ze svých příjmů pouze ubytování a stravu, nikoliv poskytnutou péči, ta je hrazena z příspěvku na péči. Má-li uživatel rodinného příslušníka, který má zájem za uživatele náklady na poskytování sociálních služeb hradit, je taková plná či částečná úhrada za uživatele možná.

S pozdravem